

Voortgangsrapportage Rijn-West 2013

Schoon Water in Beeld

Van papier naar werkelijkheid

Werken aan schoon water in Rijn-West heeft op veel plaatsen al geleid tot verbetering van de waterkwaliteit. Met de honderden maatregelen die in de afgelopen jaren in uitvoering zijn gekomen kunnen de resultaten alleen maar verder verbeteren. Bijna de helft van de voorgenomen maatregelen was op 1 januari 2014 gereed, een kleine 20% is in uitvoering. Met dat resultaat zijn we goed op weg met de uitvoering van het maatregelenpakket SGBP-1.

De goede samenwerking binnen Rijn-West, en zeker ook met de agrarische sector, werpt zijn vruchten af in het nutriëntentraject waarin gewerkt wordt aan haalbare maatregelen om nutriënten terug te dringen. Op 12 juni 2013 legden RBO Rijn-West, LTO-Noord en KAVB de intentie vast om gezamenlijk aan de slag te gaan met het advies "Nutriëntenmaatwerk in de polder". Dit "Besluit tot samenwerken" is dezelfde dag enthousiast in ontvangst genomen door minister Schultz van Infrastructuur en Milieu. De minister reageerde verheugd en benadrukte het belang van regionale initiatieven tussen sector en overheden, zoals het Nutriëntenadvies.

Een tweede belangrijk resultaat is het eindrapport stroomgebiedafstemming dat de afwentelingsopgave in beeld brengt. Het RBO zal de aanpak van probleemstoffen "bottum-up" blijven vormgeven in Rijn-West.

Omdat waterkwaliteit niet ophoudt bij de grens van ons gebied is goede afstemming met Europa van belang. De Kaderrichtlijn Water (KRW) is daarbij een belangrijk instrument. Op 15 mei 2013 zijn we met een delegatie naar Brussel geweest waar we onder meer gesproken hebben met EU-parlementariërs en vertegenwoordigers van provincie, waterschappen en drinkwatersector over onze aanpak in relatie tot de criteria en doelstellingen vanuit het Europese beleid. Een belangrijk signaal dat we meekregen was dat de EU vooral naar het effect kijkt en het minder relevant vindt op welke manier de effecten worden bereikt. Voor ons RBO betekent dat doorgaan op de ingeslagen weg, namelijk uitvoeren van effectieve gebiedsgerichte maatregelen in aanvulling op generiek bronbeleid ten aanzien van nutriënten, bestrijdingsmiddelen en chemische verontreinigingen.

De maatschappelijke organisaties zijn nauw betrokken bij het proces, met name via de Klankbordgroep Rijn-West. Op initiatief van de Klankbordgroep zijn in de beginfase van de gebiedsprocessen drie watertafels georganiseerd, waarbij 21 organisaties en bedrijven betrokken waren. Op basis van de uitkomsten van deze watertafels heeft de Klankbordgroep een waardevol advies uitgebracht aan het RBO. De Klankbordgroep bepleitte onder andere een grote mate van integratie met andere wateropgaven zoals de zoetwatervoorziening, een duidelijke focus bij het samenstellen van maatregelenpakketten en aandacht voor de mogelijkheden van coproductie met maatschappelijke partners. De KRW-opgave geeft een impuls aan onze samenwerking. De waterkwaliteit verbetert als alle partijen, Rijk en regio, vanuit hun eigen rol en verantwoordelijkheden samen met maatschappelijke sectoren, werken aan het afgesproken resultaat. Werken aan waterkwaliteit is niet vrijblijvend en vraagt blijvende aandacht, investering en geduld. Resultaten zijn vaak pas op middellange termijn zichtbaar waardoor het geduld wel eens op de proef wordt gesteld. Voor mij, als voorzitter van het RBO Rijn-West, is het glas meer dan half vol. Steeds meer maatregelen komen gereed en op onderdelen zijn er zichtbare verbeteringen in de waterkwaliteit waar te nemen. Dat is bijvoorbeeld te zien in de Nieuwkoopse plassen en ook bij verschillende vispassages.

Met de huidige manier van samenwerken en verantwoordelijkheid nemen gaat het ons lukken om ook de komende jaren goede resultaten te boeken. Daarmee laten zien dat we onze plannen kunnen omzetten in zichtbare verbeteringen in het veld.

Van papier naar werkelijkheid!

Ralph de Vries

Gedeputeerde provincie Utrecht

Voorzitter Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West

2

Betekenisvolle stappen

In 2013 zijn in Rijn-West belangrijke stappen gezet in het werken aan een betere waterkwaliteit. Een mijlpaal was het gereedkomen van het advies "Nutriëntenmaatwerk in de polder" en het Besluit tot Samenwerking en de uitvoeringsovereenkomsten die daaruit voortkwamen. De goede samenwerking binnen Rijn-West en zeker ook met de agrarische sector werpt hier zijn vruchten af, onder andere door de uitvoeringsprogramma's die gericht zijn op brede toepassing van kansrijke maatregelen. Een tweede belangrijk product was het eindrapport Stroomgebiedafstemming, waardoor de afwentelingsopgave nu duidelijk en goed onderbouwd in beeld is.

Het zijn bouwstenen voor de aanpak in de komende jaren. De voorbereiding voor de plannen voor de periode 2016-2021 is in 2013 goed op gang gekomen, waarvoor het RBO een inputdocument heeft opgesteld en de Klankbordgroep watertafels heeft georganiseerd. De gebiedsprocessen zijn in 2013 van start gegaan en in de eerste maanden van 2014 afgerond.

En ondertussen loopt de uitvoering van de KRW-maatregelen gewoon door. Want het gaat uiteindelijk om de effecten in het veld, niet op het papier van de plannen.

Pilot gietwater biedt perspectief voor brijnproblematiek

De glastuinbouw gebruikt, naast regen- en oppervlaktewater, veelal grondwater als gietwater. Voor de meeste teelten is het grondwater in Zuid-Holland te zout. Daarom ontzilt men dit op grote schaal. Hierbij ontstaat brijn, een ingedikte zoute oplossing, die men meestal op grote diepte in de bodem loost.

Brijnlozingen in de bodem kunnen nadelige effecten hebben op de kwaliteit van het grondwater. Daarom voert de provincie Zuid-Holland een strenger brijnbeleid, dat uiteindelijk moet leiden tot het beëindigen van brijnlozingen.

Ondergrondse waterberging in tuinbouwgebieden voorkomt in droge tijden het onttrekken van brak grondwater met brijnlozingen als gevolg. Het kan ook helpen wateroverlast in natte tijden te beperken. Daarom zijn er in 2013 enkele waterbesparende pilotprojecten gestart. Zo hebben in 's Gravenzande en Nootdorp tuinders samen met kennisinstellingen installaties voor het ondergronds bergen en terugwinnen van zoet water geïnstalleerd. Een belangrijke vraag hierbij is of het mogelijk is een stabiele zoetwaterbel met een goede waterkwaliteit te verkrijgen in brak of zout grondwater.

Bij het systeem in 's Gravenzande is gaat het om bergen van het overtollige hemelwater van 4 tomatentelers. Vanwege het zoutgehalte van het grondwater worden dan filters voor injectie en onttrekking gebruikt. De terugwinning is gestart op 6 maart 2013 en inmiddels zijn de eerste ervaringen opgedaan. Inmiddels produceert de installatie in droge perioden circa 200 m³ per dag. Daarvoor was wel een aanpassing nodig om de gevolgen van een zoutwaterlekkage uit het diepere grondwater tegen te gaan.

Ook in de regio Boskoop is gestart met nader onderzoek voor pilots voor ondergrondse waterberging. Het Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard en de provincie Zuid-Holland zijn gestart met het aanbesteden van een waterbesparingsproject met biologische extra waterzuivering voor bestaande tuinbouwbedrijven. Daarnaast heeft de provincie geschiktheidskaarten van (glas) tuinbouwgebieden voor zoetwaterberging laten opstellen en een rapport met de mogelijkheden en aandachtspunten van de techniek en achtergrondinformatie.

Foto: Provincie Zuid-Holland

Meer informatie:

<http://www.zuid-holland.nl/gietwater>

Pilot's Gravenzande:

<http://www.kwrwater.nl/page.aspx?id=7910>

Voortgang uitvoering maatregelen in 2013

3.1. Algemeen

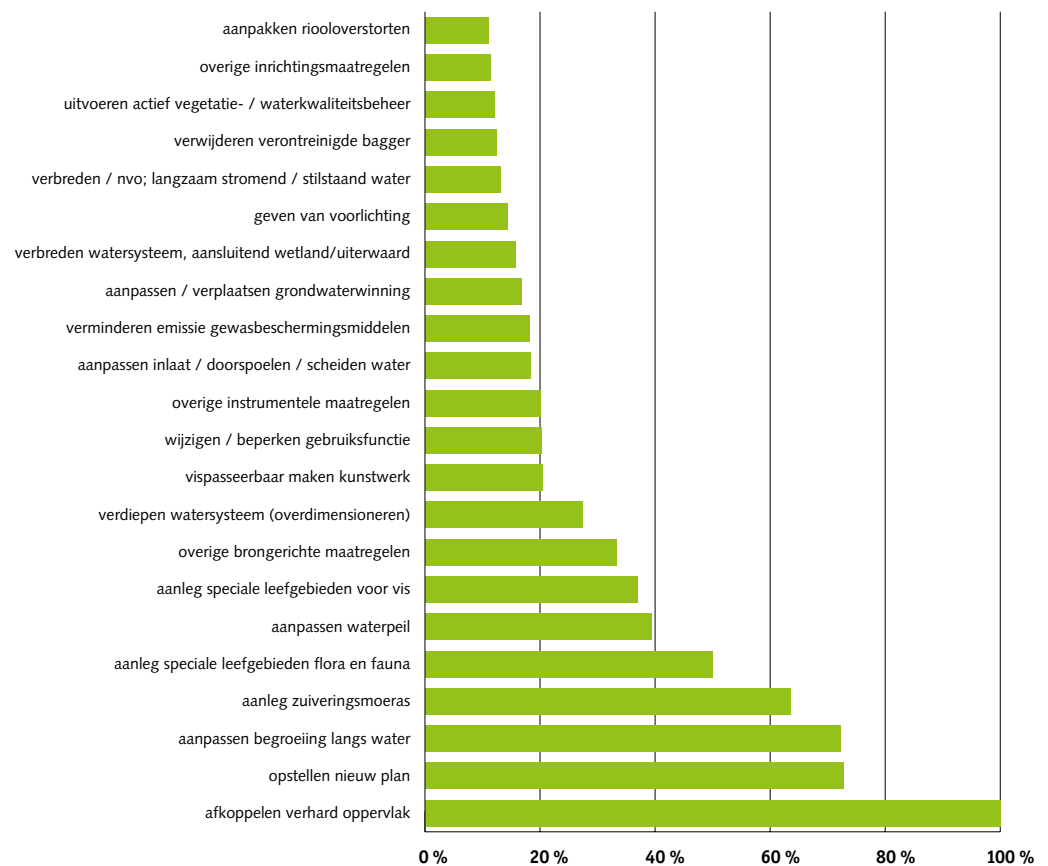
In het algemeen verloopt uitvoering van de KRW-maatregelen volgens plan. Zo is er in 2013 93 kilometer natuurvriendelijke oever gereed gekomen, is ruim 2 miljoen m³ vervuilde bagger verwijderd, is 27 ha wetland aangelegd, zijn 10 vispassages geopend, 2 RWZI's aangepast en 180 onderzoeksmaatregelen afgerond. Er is in 2013 een flinke slag gemaakt bij onder andere de gebiedsdossiers, emissie maatregelen en baggeren. Ook de uitvoering van natuurvriendelijke oevers is goed op gang gekomen. Diagram 2 (zie pagina 6) geeft een overzicht volgens de indeling in maatregelcategorieën van het SGBP van de maatregelen die op 1-1-2014 gereed waren of in uitvoering.

Het aantal categorieën maatregelen dat al helemaal gereed is, is nog beperkt. De onderzoeksmaatregelen zijn vrijwel allemaal uitgevoerd, evenals het opstellen van de gebiedsdossiers voor waterwinningen, het saneren van uitlogende oeverbescherming en het opheffen van ongezuiverde lozingen. Het aantal maatregelen in uitvoering is flink groot. Daar zitten veel maatregelcategorieën van grote omvang bij, zoals baggeren, aanleg van natuurvriendelijke oevers en het realiseren van vispassages.

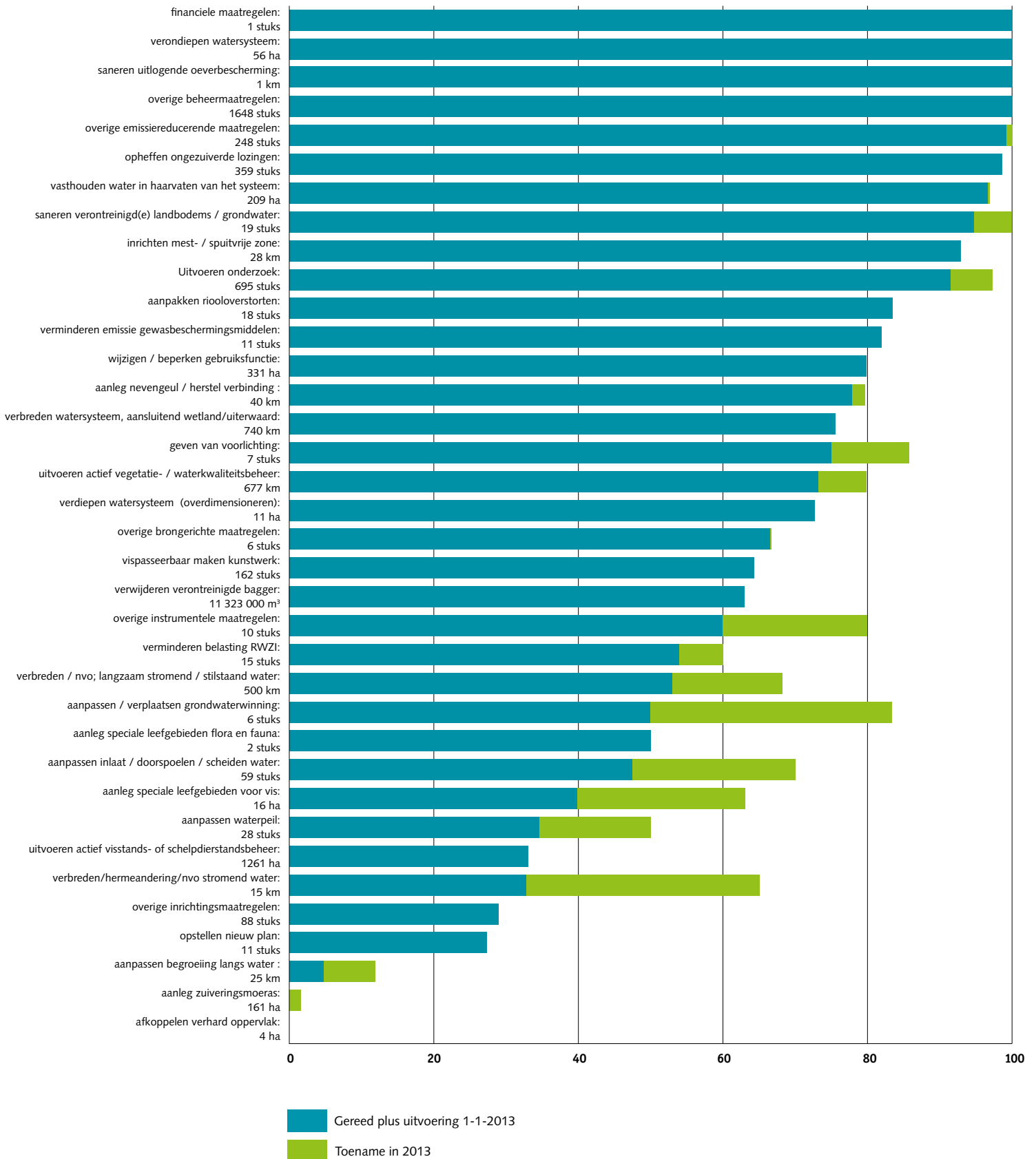
De opgave voor 2014 en 2015

Onderstaande tabel geeft een overzicht van maatregelen die uiterlijk gerealiseerd moeten zijn in 2015 en waarvan meer dan 10% op 1-1-2014 nog in voorbereiding was.

Diagram 1: percentage maatregelen dat op 1-1-2014 in voorbereiding was, ten opzichte van SGBP-1

Diagram 2: % maatregelen dat gereed is of in uitvoering per 1-1-2014, ten opzichte het Stroomgebiedbeheer-plan van 2009.

Voor een aantal categorieën maatregelen waarvan de uitvoering nog weinig op gang gekomen is, is nog een flinke inspanning nodig gezien de totale omvang. Dat is onder andere het geval bij:

- aanleg van vispassages (nog meer dan 30 in voorbereiding);
- aanleg natuurvriendelijke oevers (ruim 70 km nog in voorbereiding);
- verwijderen verontreinigde bagger (nog ruim 1 miljoen m³);
- verbreden watersysteem in uiterwaarden (nog circa 100 ha);
- wijzigen of beperken gebruiksfunctie (nog 66 ha in voorbereiding).

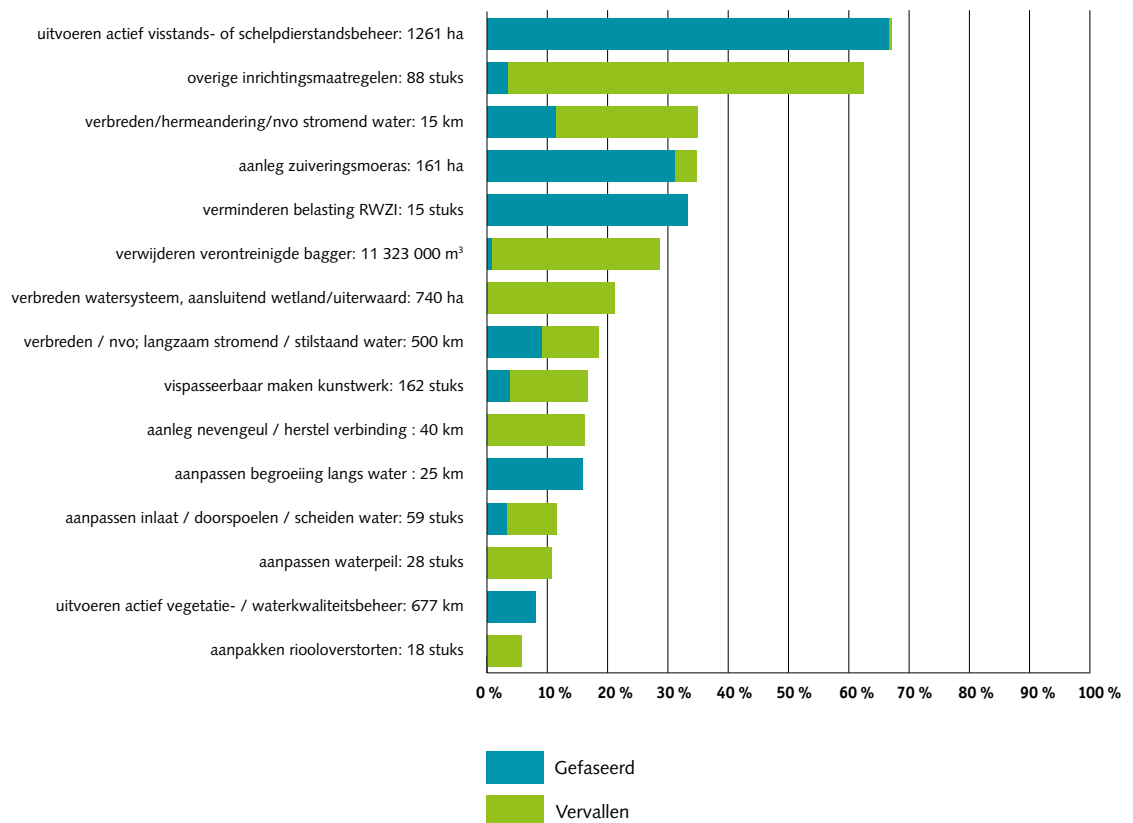
Bij andere categorieën is weliswaar nog een hoog percentage in voorbereiding, maar gaat het in absolute aantallen om een beperkte hoeveelheid. Dat is onder andere het geval bij afkoppelen verhard oppervlak, aanpassen waterpeil, verdiepen watersysteem, aanleg leefgebieden en aanpassen begroeiing langs water en aanleg van een aanleg zuiveringsmoeras. In het laatste geval gaat het bijvoorbeeld om 1 project, dat overigens van flinke omvang is.

Faseringen en intrekken van maatregelen

In de afgelopen jaren is een aantal maatregelen uit het SGBP-1 ingetrokken of gefaseerd. Hoofdrede waren de bezuinigingen, onder andere op het rijksbudget en de herziening van EHS en ILG. In enkele gevallen was beperkte effectiviteit of vertraging in grondverwerving of het planproces reden voor fasering of intrekken.

In 2013 is het aantal gefaseerde of ingetrokken maatregelen beperkt. De belangrijkste wijziging is het intrekken van de aanpassingen van vijf relatief kleine RWZI's in het gebied van waterschap Rivierenland, omdat uit studie is gebleken dat amoveren en centraliseren een kosteneffectievere maatregel is. Hieraan zal in de 2^e KRW-planperiode uitvoering worden gegeven. Mogelijk zullen komend jaar nog enkele maatregelen worden gefaseerd (zie toelichting bij waterschappen).

Diagram 3: Overzicht ingetrokken en gefaseerde maatregelen, percentage t.o.v. SGBP-1. In de linker-kolom staat de totale omvang van de maatregel. Voorbeeld: bij "aanpassen waterpeil" is 10% van de 28 maatregelen vervallen, in aantal dus 3 vervallen maatregelen.

Maatregelen waarbij een aanzienlijk deel is gefaseerd en/of vervallen: baggerwerk (30%), wetland/uiteerwaard (20%), overige inrichtingsmaatregelen (60%), visstandbeheer (65%). Bij aanleg natuurvriendelijke oevers, vispassages en aanpassen waterpeil is 10 tot 20% vervallen of gefaseerd.

Korte toelichting bij enkele maatregelcategorieën

- **Natuurvriendelijke oevers:** Het heeft tijd gevraagd voordat de uitvoering op gang is gekomen. Dat werd ook verwacht, realisatie werd al grotendeels voorzien in de jaren 2013-15. De uitvoering is nu goed op gang, al bleek deze in veel gevallen nog iets meer inspanning en tijd te vragen dan al voorzien. Het inzicht in de effectiviteit van natuurvriendelijke oevers is toegenomen, mede op basis van ecologische sleutelfactoren en samenhang met andere maatregelen. Deze inzichten kunnen in SGBP-2 leiden tot aanpassingen om de aanleg van natuurvriendelijke oevers zo effectief mogelijk in te zetten. Daarnaast is het van belang om nut en noodzaak van natuurvriendelijke oevers duidelijk aan te geven, ook naar het bestuur en externe partijen.
- **Stimuleringsregelingen voor akkerranden** zijn bij 2 waterschappen een succesvolle maatregel.
- **Baggeren:** de totale hoeveelheid in m³ is lager dan voorzien in 2009. De belangrijkste oorzaak is dat het werk op de geplande locaties is uitgevoerd, maar dat daarbij minder bagger hoefde te worden verwijderd dan eerder geraamd.
- **Vispasseerbaarheid:** er zijn bij enkele waterschappen meer vispassages gerealiseerd dan voorzien in SGBP-1, netto gaat het om 8 stuks.
- Ook bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers zal in enkele gebieden meer worden aangelegd van aanvankelijk voorzien.

3.2 Waterschappen

Bij 7 van de 8 waterschappen is de uitvoering stevig voortgezet. Bij 1 waterschap is in 2013 weinig voortgang geweest, o.a. door reorganisatie.

7 Waterschappen verwachten de maatregelen uit SGBP-1 eind 2015 te hebben gerealiseerd, in 2 gevallen gaat het om bijgestelde plannen waarbij een aantal maatregelen is gefaseerd. Bij een beperkt aantal maatregelen zal vertraging optreden. Daarentegen is er hier en daar ook sprake van realiseren van extra maatregelen, met name natuurvriendelijke oevers en vispassages.

Eén waterschap verwacht de maatregelen uit SGBP-1 in 2017 te hebben afgerond (al is dat nog niet 100% zeker).

3.3 Provincies

Maatregelen van de provincies zijn grotendeels uitgevoerd.

De gebiedsdossiers voor de drinkwaterwinningen zijn afgerond. In de meeste gevallen is er geen aanleiding voor maatregelen. Wel is in een aantal gevallen extra monitoring nodig. Op dit moment wordt gewerkt aan uitvoerings- of maatregelenprogramma's. De stand van zaken verschilt. In één provincie is er ambtelijk al consensus over, in de andere wordt nog overlegd met gebiedspartijen. Maatregelen worden opgenomen in SGBP-2. Bij 10-15% van de winningen is een sanering op de spoedlijst geplaatst. Op 1 locatie is sanering al ter hand genomen.

Natura2000: het opstellen beheerplannen vertoont nog steeds een wisselend beeld. Er is wel enige voortgang bij het maken van afspraken met terreinbeheerders en waterschappen. In de meeste gevallen wacht uitvoering nog op bestuurlijke overeenstemming. Gebleken is dat enkele eerder voorgestelde maatregelen niet (kosten)effectief zijn.

3.4 Rijkswaterstaat

De realisatie van het maatregelenpakket van Rijkswaterstaat ligt op schema. De maatregelen in het rivierengebied richten zich op het vergroten van leefgebied (zoals kwel- en nevengeulen) en het verbeteren van de vispasseerbaarheid.

In 2013 zijn verschillende vispassages en projecten bij oevers en uiterwaarden in uitvoering gekomen. De verwachting is dat de meeste projecten zullen worden gerealiseerd voor december 2015. Een enkel project loopt vertraging op door problemen bij de grondverwerving of vergunningprocedures. Maatregelen die niet of moeilijk realiseerbaar blijken, kunnen voor een deel worden vervangen door andere maatregelen ("omwisselen"). Zo is een geplande vispassage bij de Parksluizen (Nieuwe Maas) vervangen door een vispassage bij gemaal Westland (Nieuwe Waterweg). Het project De Kier in de Haringvlietsluizen is ook in volle gang. Er wordt gewerkt aan de realisatie van een zoetwaterkanaal in Zuid-Holland en de planning is om in 2018 stapsgewijs de bediening van de sluisen aan te passen volgens het Kierbesluit.

Schoon erf, schone sloot

De waterkwaliteit in gebieden met bollenteelt verbetert. Toch komen gewasbeschermingsmiddelen die bij de bolontsmetting worden gebruikt nog te vaak normoverschrijdend in slootwater terecht. Uit metingen is gebleken dat het regenwater dat van het erf van een bollenteeltbedrijf stroomt vaak met gewasbeschermingsmiddelen is verontreinigd.

Uit eerder onderzoek hebben Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en een aantal partners de conclusie getrokken dat het lekken van gewasbeschermingsmiddelen met minimale inspanningen aanzienlijk kan worden beperkt. Om dit nu op een grotere schaal te bereiken hebben zij gezamenlijk het project: 'Schoon erf, schone sloot!' opgezet.

Bij tien bollenteeltbedrijven in Noord-Holland wordt gekeken welke maatregelen effectief zijn om het lekken te voorkomen. Hiervoor is het water in de regenwaterputten op het erf onderzocht. Dat gebeurde in de periode waarin bollen worden ontsmet. Daarnaast is er kennis uitgewisseld. De telers hebben kritisch naar hun eigen bedrijfssituatie gekeken om vervolgens mogelijk aanpassingen en verbeteringen door te voeren. Zij kregen hierbij hulp van hun leverancier van gewasbeschermingsmiddelen.

Het bleek dat ook bij een op het eerste gezicht schoon bedrijf bleken toch nog gewasbeschermingsmiddelen in de putten te komen. Oorzaken zijn onder andere exportfusten of gehuurde kisten van derden waar al gewasbeschermingsmiddelen aan kunnen zitten, 'sleep' door heftruckbanden bij het laden en lossen van de ontsmetketel en het verplaatsen van de kisten naar de transportwagens op het erf.

Foto: Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Alle gegevens van het project worden verzameld en opgenomen in een eindrapportage met aanbevelingen.

"Schoon erf, schone sloot" is een samenwerkingsproject van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, individuele bollentelers, de gehele bollensector (KAVB), Wageningen-UR en de producenten en de handelaren van gewasbeschermingsmiddelen. De KAVB is inmiddels op zoek naar mogelijkheden om het project de komende jaren met meer telers voort te zetten.

Meer informatie:

<http://www.hhnk.nl/achtergrondinfo/water/water/schoonwater/>

Meetgegevens gewasbeschermingsmiddelen:

<http://hnk-water.nl/gbm/>

4

Toestand waterkwaliteit

De waterkwaliteit in Rijn-West is in 2013 in grote lijnen stabiel gebleven. Ten opzichte van 2009 is de ecologische kwaliteit in veel oppervlaktewateren op één of meer onderdelen zoals vissen of waterflora vooruitgegaan. Dat heeft nog niet geleid tot grote veranderingen in het totaaloordeel ecologie. Ecologische veranderingen hebben tijd nodig, bovendien leidt het "one-out-all-out" uitgangspunt van de KRW ertoe dat het totaaloordeel pas goed is als alle onderdelen op orde zijn.

Ook de chemische kwaliteit van het oppervlaktewater is in grote lijnen stabiel gebleven. De algemene toestand van het grondwater is in grote lijnen onveranderd. De algemene chemische toestand is goed, met uitzondering van het grondwaterlichaam Duin Rijn-West. De omvang van de grondwateronttrekkingen is in evenwicht met de aanvulling van de aanwezige grondwatervoorraad. Knelpunten zitten vooral op lokaal niveau. De verdroging van de Natura2000 gebieden blijft onveranderd. Een meer gedetailleerd overzicht van de toestand van de grond- en oppervlaktewateren in Rijn-West op basis van de gegevens in het Waterkwaliteitsportaal begin 2014 is te vinden in de Adviesnota Schoon Water Rijn-West 2016-2021, die halverwege 2014 verschijnt.

In Klein Profijt krijgt het getijde meer ruimte

De aanleg van een geul in Klein Profijt is één van de KRW "Oevers en Uiterwaarden" projecten van Rijkswaterstaat waarvan de uitvoering is gestart in 2013. Klein Profijt is een buitendijks natuurgebied op de noordoever van de Oude Maas in de gemeente Albrandswaard. Doordat de griendcultuur nagenoeg is verdwenen in het gebied, zijn kreken verland waardoor de getijde-Invloed in het gebied is afgenomen. Daarmee verdween een groot deel van het leefgebied van kenmerkende planten- en diersoorten.

In het oosten van Klein Profijt is de kooikreek verlengd en in het westen is de verlande kreek uitgegraven. Hierdoor wordt een betere doordringing van het getij in het gebied bereikt.

Het tracé van de kreek is tijdens de uitvoering aangepast om een beverburcht te ontzien. Vervuild slib van de bodem is afgegraven en afgevoerd naar een speciaal stortdepot in het Hollandsch Diep. Het schone slib dat is vrijgekomen tijdens het graven van de kreek is gestort bij de monding van de kreek naast de jachthaven van Rhoon. Hierdoor zijn randvoorwaarden gecreëerd voor riet- en biezenvelden met hoge natuurwaarden.

De flauw aflopende oevers en het getij zorgen ervoor dat veel verschillende planten en dieren in het gebied kunnen leven.

Foto: Rijkswaterstaat

Verschillende vissoorten zullen komen paaïen en ook insecten zoals de glassnijder zullen er opgroeien. Ook voor de bever, de noordse woelmuis en andere dieren verbetert het leefgebied. Het graven van de kreek is afgerond in maart 2014.

Meer informatie:

Marius Teeuw, Rijkswaterstaat (marius.teeuw@rws.nl)

Nutriëntenmaatwerk in de polder: van papier naar werkelijkheid

In maart 2013 heeft het RBO-Rijn West het eindadvies "Nutriëntenmaatwerk in de polder" vastgesteld: het spoorboekje voor de aanpak van emissies van nutriënten naar sloten en plassen in het stroomgebied van Rijn-West, uitgewerkt via gebiedsgericht maatwerk voor de deelgebieden bloembollen, veenweiden en diepe polders. 2013 was het jaar van de operationalisering. Dat traject kende verscheidene mijlpalen. Op 12 juni legden RBO-Rijn West, LTO-Noord en KAVB hun intentie om gezamenlijk aan de slag te gaan met het advies vast in een bestuurlijk "Besluit tot samenwerken". Deze verklaring is dezelfde dag nog overhandigd aan minister Schultz van Infrastructuur en Milieu.

De uitwerking van het Besluit tot samenwerken voor het *veenweidegebied* kreeg vervolgens zijn beslag op 14 oktober met de ondertekening door 11 partijen van de bestuursovereenkomst nutriënten in veenweiden. Inmiddels is deze bestuursovereenkomst uitgewerkt in een doorlopend *uitvoeringsprogramma*. Dat krijgt zowel zijn beslag binnen lopende projecten als binnen nieuwe projecten. Er wordt gezocht naar verankering in beleid. Zo werkt LTO aan de verankering van de maatregel "kringloop-landbouw" binnen het landelijke mestbeleid. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier heeft een overeenkomst afgesloten met agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken om 5 maatregelen uit het nutriëntenadvies in het Noordhollandse veenweidegebied aan te bieden als 'groenblauwe' dienst. In andere deelgebieden is men bezig met voorbereidende stappen, anticiperend op het beschikbaar komen van financiële middelen uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU ("POP-3"), vanaf 2015.

Ook in het *bloembollengebied* is men voortvarend aan de slag gegaan. Dat gebeurt onder de paraplu van het bestaande Landelijk Milieu-overleg Bloembollen (LMB). De samenwerkende partijen in het LMB hebben hun werkerrein rond emissies van gewasbescherming verbreed tot nutriënten. Inmiddels is een uitvoeringsprogramma opgesteld, dat mikt op een stapsgewijze opschaling van de geselecteerde maatregelen. Voor de *diepe polders* zijn de ambities daarentegen bijgesteld. Besloten is om voor de korte termijn niet aan te koersen op een bestuursovereenkomst gericht op brede implementatie zoals voor het veenweidegebied. De belangrijkste reden daarvoor is dat het voor een doelgerichte aanpak in diepe polders essentieel is om voldoende zicht te hebben op welk deel van de nutriënten afkomstig is uit de landbouw en welk deel van natuurlijke oorsprong is ("diepe kwel"). Die laatste informatie is op dit moment voor de meeste diepe polders nog onvoldoende beschikbaar. Vooralsnog wordt ingezet op enkele pilots in gebieden waar die informatie wel beschikbaar is. Ondertussen werken de waterschappen in Rijn-West hard aan het in beeld brengen van nutriëntenstromen in de andere diepe polders.

Voor 2014 is de relatie met het *landelijk mestbeleid* relevant. De staatssecretaris van EZ heeft in het najaar van 2013 in een brief aan de Tweede Kamer aangegeven meer relatie te willen leggen tussen mestbeleid en KRW-beleid. Daarnaast ziet de staatssecretaris het belang van regionaal maatwerk zoals in Rijn-West. 2014 wordt dan ook het jaar van de afstemming tussen Rijk en regio. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO-Nederland.

Meer informatie en download rapporten:
www.rijnwest.nl/nutrienten

Stroomgebiedafstemming

Waterlichaam De Viersprong ten zuiden van Dordrecht

Foto: Waterschap Hollandse Delta

Er is in Rijn-West sprake van afwenteling, zowel vanuit het buitenland, vanuit Rijn-West naar de benedenstroomse Rijkswateren (waaronder de Noordzee) als naar beschermde gebieden. De belangrijkste probleemstoffen zijn stikstof, fosfaat, koper en zink. Dat is de hoofdconclusie uit het eindrapport Stroomgebiedafstemming Rijn-West dat in juli 2013 is verschenen. Het rapport heeft de afwenteling op de verschillende niveau's, de probleemstoffen en de bronnen in beeld gebracht. Het onderzoek leidt tot de conclusie dat voor het behalen van de doelen op de Noordzee van de Kaderrichtlijn Water en Kaderrichtlijn Marien fytoplankton en de probleemstoffen stikstof, fosfaat, koper en zink frequent een knelpunt vormen. Omdat het aandeel van Rijnwater in de kustzone substantieel is (15% tot 20%), draagt de aanvoer van Rijnwater ook substantieel bij aan de belasting van de Noordzee kustzone. In verhouding tot het Nederlandse oppervlak binnen het internationale Rijnstroomgebied levert Rijn-West een relatief hoge bijdrage aan vrachten van stikstof, fosfaat, koper en zink.

De grootste bron van stikstof en fosfaat is uit- en afspoeling in het landelijk gebied, gevolgd door RWZI's en ongezuiverde lozingen. Voor koper en zink zijn RWZI's en ongezuiverde lozingen, uit- en afspoeling landelijk gebied en verkeer en vervoer belangrijke bronnen.

Naar aanleiding van het rapport heeft het RBO geconcludeerd dat er een opgave ligt bij de stroomgebiedafstemming in het Rijnstroomgebied. Nederland staat samen met bovenstrooms gelegen lidstaten aan de lat om emissies te reduceren van hierboven genoemde stoffen. Het RBO zal de aanpak van deze probleemstoffen "bottum-up" blijven vormgeven in Rijn-west. De belangrijkste nutriëntenbronnen zijn de landbouw en rioolwaterzuiveringen. Voor maatregelen in de landbouw is de nutriëntenaanpak Rijn-West leidend. De zuiveringsinspanningen van RWZI's blijven ten minste op niveau. Innovaties zoals Nereda bieden kansen voor verdere aanscherping van de zuivering, waterschappen zoeken actief naar mogelijkheden voor kosteneffectieve verbetering. Het zal daarbij gaan om maatwerk. Daarnaast verzoekt het RBO het Ministerie van I&M om in het nationale beleid in te blijven zetten op een brongerichte aanpak van de besproken probleemstoffen en om afwenteling en maatregelen te agenderen bij andere lidstaten via bestaande internationale fora (Waterdirecteuren-overleg Brussel, Riviercommissies, Ospar).

Meer informatie en download rapport:
www.rijnwest.nl/stroomgebiedsafstemming.

Resultaten en werkzaamheden RBO Rijn-West

De belangrijkste onderwerpen voor het RBO Rijn-West waren in 2013 de nutriëntenaanpak, de stroomgebiedsafstemming (zie hoofdstukken 5 en 6) en de voorbereiding voor de KRW-plannen voor de periode 2016-2021.

- **Gebiedsprocessen**

In de vergadering van maart heeft het RBO een Gemeenschappelijk kader gebiedsprocessen 2013 vastgesteld. Dit document geeft onder de naam "Slimme stappen naar kwaliteit" een aantal gemeenschappelijke ambities en keuzes aan. Kernpunten zijn: vasthouden aan ambities en doelen en voor de komende periode een duidelijke focus en prioriteit kiezen, waarbij een maatschappelijke afweging nadrukkelijk een rol dient te spelen. Want we maken de plannen om te zorgen voor een gezonde, productieve en aangename omgeving, en waterkwaliteit is daarvan een belangrijke drager. Het gaat om gerichte inspanningen, slimme combinaties met andere waterdoelen en slimme financiering. Het document is te vinden op www.rijnwest.nl/gebiedsprocessen. In de loop van 2013 zijn de gebiedsprocessen in alle beheergebieden op gang gekomen. In de eerste maanden van 2014 zijn ze afgerond.

- **Watertafels Klankbordgroep Rijn-West**

De Klankbordgroep Rijn-West heeft op 20 en 26 juni en 2 juli, in de beginfase van de gebiedsprocessen, watertafels georganiseerd in Den Haag, Amsterdam en Houten. Er hebben in totaal 52 personen aan de watertafels meegedaan; daarbij waren 21 organisaties en bedrijven betrokken. Er was een grote spreiding in maatschappelijke sectoren, alle relevante belangen waren in één of meer bijeenkomsten vertegenwoordigd.

De Groesbeek meandert weer

In 2013 is gestart met de herinrichting van de Groesbeek bij het gelijknamige dorp.

De voorheen rechte watergang, een smalle sloot met een betonnen bodem, heeft weer een meanderend verloop gekregen, binnen een brede bedding. Hierdoor is veel meer ruimte gecreëerd voor het opvangen van pieken in de afvoer.

Het meanderen van de beek zorgt ervoor dat er binnen de watergang langzaam en snel stromende waterbewegingen ontstaan. Bij beiden

hoort een eigen biodiversiteit aan flora en fauna, waardoor de natuurlijk ingerichte oevers van de Groesbeek veel kansen bieden voor de ontwikkeling van bijzondere vegetaties. De taluds zijn gedeeltelijk ingeplant met bomen en struiken en zullen gedeeltelijk worden beheerd als kruidenrijke beektaluds. Ook is er op de grens met Duitsland een vistrap aangelegd, waardoor de beek weer geschikt is voor vismigratie van en naar de Waal. Via vier drempels kunnen vissen het hoogteverschil van 32 cm overbruggen. Met de nieuwe inrichting van de Groesbeek is er meer ruimte is voor waterberging, gaat de kwaliteit van het water vooruit en ontstaat een ecologische verbindingzone.

Het project is uitgevoerd in nauwe samenwerking tussen Waterschap Rivierenland en de gemeente Groesbeek. In 2008 heeft de gemeente samen met het waterschap een waterplan opgesteld, waarin een gemeenschappelijke watervisie en maatregelenpakket in staan, voor zowel de lange als korte termijn. Bij de uitvoering van de maatregelen zijn ook zoveel mogelijk andere organisaties betrokken, zoals Staatsbosbeheer, de werkgroep Milieubeheer Groesbeek, de Ploegdriever, de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) en Heemkundekring Groesbeek.

De uitvoering is gestart in 2013 en begin 2014 afgerond. Inmiddels zijn de eerste bijzondere planten- en diersoorten al gesignaleerd.

Meer informatie:

Waterschap Rivierenland,

Marjolein Reinierse: M.Reijnierse@wsrl.nl

Foto: Waterschap Rivierenland

Op basis van de uitkomsten van deze watertafels heeft de Klankbordgroep een advies uitgebracht aan het RBO met zowel procedurele als inhoudelijke aanbevelingen. De Klankbordgroep vraagt onder andere nadrukkelijk aandacht voor de synergie met andere waterdossiers, voor het stellen van heldere prioriteiten en voor aanpak van microverontreinigingen. Ook wees zij op de kansen voor flexibel peilbeheer, onderwaterdrainage en voor de mogelijkheden van samenwerking met maatschappelijke partners.

- **Doelen overige wateren**

In juli 2013 is de "Handleiding doelaflleiding overige wateren" van de IPO/UvW werkgroep verschenen. Deze biedt een methodiek en aanbevelingen voor het bepalen van doelen voor de niet-KRW waterlichamen. Mede op basis hiervan is een Rijn-West redeneerlijn opgesteld, die het RBO in november 2013 heeft goedgekeurd. Het opstellen van doelen volgens deze methodiek wordt als actie opgenomen in het SGBP-2.

- **Vismigratie**

Het RBO heeft in november 2013 een gezamenlijk project vismigratie gestart. In fase 1 is een workshop gehouden en is een vismigratiekaart gemaakt. De knelpunten en de successen op het gebied van vismigratie zijn in beeld gebracht. Er zijn 120 knelpunten opgelost en er zijn er nog 220 te gaan. Rijn-West ligt hierbij op schema. In fase 2 zal de RBO Rijn-West visie op vismigratie worden uitgewerkt. De integrale vismigratiekaart wordt geactualiseerd. Het monitoringsproces en de onderzoek-sagenda worden gezamenlijk opgepakt, waarbij synergie tot kostenbesparing moet leiden.

- **Presentatie uitvoeringsprogramma Glastuinbouw**

In november kreeg het RBO uitleg over de aanpak in de glastuinbouw. Het Platform Duurzame Glastuinbouw streeft als doel naar een nagenoeg emissieloze kas in 2027. Dit sluit aan bij de wet- en regelgeving (Activiteitenbesluit). Daarnaast is er

Foto: Hoogheemraadschap Delfland

een aanpak op regionaal niveau, zoals in Delfland. In 2003/2004 is daar een keuze voor riolering gemaakt ter verbetering van de waterkwaliteit. Inmiddels is maar dan 90% van de bedrijven goed aangesloten. Het accent ligt nu op een correct gebruik van de riolering, onder andere door gebruik te maken van buffers. Samenwerking op alle niveaus is van groot belang.

- **RBO-veldbezoek naar Delfland**

Op 27 juni brachten leden van het RBO en de Klankbordgroep Rijn-West een bezoek aan het Westland. Hier bekeken zij de projecten “Juist nu aansluiten” waarbij glastuinbouwbedrijven zijn aangesloten op de riolering, de vislift bij het Zweth en de aanleg van natuurvriendelijke oevers en paaiplaatsen in het glastuinbouwgebied. Ook in dit verglaasde gebied zijn zichtbare resultaten te boeken.

- **Werkbezoek aan Brussel**

Laat zien wat er gebeurt en vooral ook wat de resultaten zijn. Waar staan we, wat zijn problemen en wat stellen we voor om die problemen aan te pakken. Voor de EU is vooral relevant wat het effect is, niet de manier waarop je dat effect bereikt. Succesverhalen zijn daarbij belangrijk, en een betere toelichting op uitzonderingen en fasering. Dat was een belangrijke boodschap van de gesprekspartners van de Rijn-West delegatie die op 16 mei Brussel bezocht. Er is gesproken met een lid van het Europees Parlement en medewerkers van de Europese Commissie en het Huis van de Nederlandse Provincies, dat ook als gastheer optrad. De Rijn-West delegatie bestond uit leden van het RBO, RAO en de Klankbordgroep.

Onderwerpen van gesprek waren de implementatie van de KRW in Nederland, het commentaar van de Europese Commissie op de KRW-plannen, de Blueprint en het gebruik van Europese fondsen. De Rijn-West delegatie presenteerde onder andere het nutriëntenproject en de stroomgebiedsafstemming.

- **Blauwe Economie**

In opdracht van de RAO-voorzitters is het Essay “De Blauwe Economie” opgesteld. Dit maakt het economisch belang van werken aan schoon water zichtbaar en kan als input en onderbouwing dienen voor de komende water- en KRW-plannen.

Download rapport op:

<http://tinyurl.com/jvrwv42>

De belangrijkste internationale ontwikkeling was het verschijnen van de EU-Blueprint en het commentaar van de Europese Commissie op de 1^e generatie stroomgebiedbeheerplannen.

Colofon

Uitgave: Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West

Voor vragen of voor extra exemplaren kunt u zich richten tot Steven Visser (projectleider Rijn-West), steven@visserwaterbeheer.com

Samenstelling en tekstredactie: Otto Cox (communicatie-adviseur Rijn-West)

Vormgeving en druk: Trichis communicatie en ontwerp

Juli 2014

